

A munka első füzete 54 városnak különféle levél és könyvtáraitól számol be. Adja majd mindegyiknek rövid történetét, vagy legalább is történeti megjegyzéseket, közli, mik a levéltár főbb alkatrészei és hivatkozik az irodalomra és kiadványokra is. Az egyes városokban esetleg található archivó notarile-kről szólva, összeállítja a jegyzők névsorát is, átlag a XVII. századig, közli azonkívül a nagyobb levéltáraknál, pl. Cividalenál, a legrégebb pápai bullák jegyzékét is.

Végítéletet Mazzatinti könyvéről az első füzet alapján természetesen nem mondhatunk. Munkája hasznos kézikönyvnek ígérkezik, csak azon megjegyzést nem hallgathatjuk el, hogy az anyag rendszeresen egyesítve nem lesz. Az első füzet Udine, Ravenna, Bari, Perugia, Forli, Ancona s Aquila provinciák levéltárait adja, de nagyon hiányosan, így hiányzik Ravenna, hiányzik Perugia maga. Ezen a bajon segíteni fog ugyan a rendszeres index, melylyel minden egyes kötet záródni fog, de ez mindenesetre nehezíteni fogja a munka használatát. Jobb lett volna tán, ha Mazzatinti csak akkor fog a munka kiadásához, ha az egyes provinciákra vonatkozó anyag már együtt van. Egyébként a következő füzetek majd megmutatják, alapos-e ez a kifogás, vagy nem? *Á—y.*

Repertorium Germanicum. *Regesten aus den päpstlichen Archiven zur Geschichte des Deutschen Reiches und seiner Territorien im XIV. und XV. Jahrhundert: Herausgegeben durch das k. preussische historische Institut in Rom. Pontificat Eugens. IV. Band I. Berlin, Bath, 1897.*

Midőn a porosz történeti intézet Rómában 1888-ban megalapított, a vezető körök kettős célú tűztek ki elébe: a német történet XVI. és XVII. századbéli történetére vonatkozó forrásanyag közzétételét és egy repertorium készítését, mely a német történetre vonatkozó római s általában olaszországi levéltárakban található anyagot összeállítsa. Pár évvel az intézet megalapítása után megjelent annak első kiadványa, mely a kitűzött cél első részét vette megoldás alá. A XVI. és XVII. századbéli német történetre az eddig megjelent nyolcz kötet nuntiusi jelentés egész új világot vetett, s most, majd tiz évvel az intézet alapítása után, a repertorium első kötete is előttünk fekszik.

Az intézet az eredeti tervtől, melynek alapján a repertorium szerkesztésének történnie kellett volna, kénytelen volt eltérni. Eredetileg ugyanis az volt a terv, hogy mindazon köteteket vagy csoportokat, melyekben a német történetre vonatkozó anyag található, röviden megemlítik, az egyes kutató feladata lett volna aztán ez anyagból az őt érdeklő részt kikeresni. E terv keresztülvitelét azonban az anyag mivolta hiúsította meg. Mert az e korbéli regestakötetek anyaga nem országok szerint, hanem chronologiaiilag van rendezve, indexe pedig e kötetek nagy részének hiányzik

vagy csonka, s ily módon a kutatás az egyes kötetekben szerfölött meg lett volna nehezítve. Azért elhatározott, hogy egy nagy regestagyűjteményben egyesítik a későbbi középkor Németországra vonatkozó anyagát a curia levéltáraiból. Kiinduló pontul a nagy egyházzsakadás és a reformzsinatok kora vétetett. Később e terv annyiban szenvedett változást, hogy a porosz intézet, megtartván az eredeti kiinduló pontot, az 1378. évet, IV. Eugen pápa halálát vette föl zárpont gyanánt programjába, kihasítván ezen időszakból még egy rövid kort, V. Márton uralkodása első hat hónapját. Ugy ezen utóbbi, mint a többi időkor a Görres-társaságnak engedtetett át, mely hasonló forrásmunka kiadását tűzte ki feladatául.

A porosz intézet kiadványának előttünk fekvő első kötete IV. Eugen pápa pontificatusának első évét foglalja magában. Összesen 2828 drb. regestát közöl, melyek az egyházi élet különböző mozzanataira rendkívül becses anyagot rejtenek magukban. Területileg véve oly egyházmegyékre vonatkozó anyagot is közöl e kötet, mely területek ma már nem tartoznak a német birodalomhoz, de 1378 körül annak kiegészítő részét képezték. Hazánkra vonatkozó anyagot ebből folyólag e kötetben nem találunk.

A kötet anyagának méliatása történeti szempontból nem tartozik ide, azt folyóiratunk jellege előre kizárja. Minket itt csak a bevezetés érdekel közelebbről, annak is azon része, mely a levéltárakkal foglalkozik, honnan a kötet anyaga vétetett. A Vatikán és az állami levéltár volt azon két főforrás, melyből a közzétett anyag legnagyobb része vétetett, csekélyebb töredék került ki a vatikáni és az egyes római könyvtárakból.

A vatikáni levéltárnak azon részei, melyekből ez anyag kikertült, s melyek egyáltalán a középkori történetre nézve a legbecsesebb anyagot rejtik magukban, a négy regesta sorozat: u. m. a regesta Vaticana, brevium, supplicationum és a lateráni regesták. Pénzügyi tekintetben a libri obligationum prelatorum, a libri introitus et exitus és a diversa cameralia. Ez utóbbi sorozatot — a pénzügyekre nézve — kiegészítik a római állami levéltárban őrzött libri annatarum, libri solutionum, libri quitantiarum és a libri bulletarum et mandatorum. Különben is a római állami levéltár a pápai pénzügyi viszonyokra a legelső rangú forrás. A vatikáni levéltárból vett anyagot kiegészítik még a bibornoki collegium ugyanott őrzött aktái, melyek a következő alosztályokra oszlanak: Provisiones, Obligationes, Solutiones, Divisiones.

Mindezen levéltári osztályokról a munka előszava bővebb ismertetést közöl, főleg azokról, melyeknél feltételezhető volt, hogy még a szakemberek előtt is kevésbé ismeretesek. Adja a kézirati anyagnak pontos leírását, szem előtt tartva az ide vonatkozó irodalom legfontosabb publicatióit. Azonfelül bemutatja az egyes

iratsorozatoknál használatos stilus curialist, így pl. közül egész terjedelemben supplicatiókat, egyes részeket a libri solutionum, obligationum, annatarum stbból, beszámol a feldolgozás körül követett módszerről, végre a kötetben foglalt anyag tudományos értékéről. A politikai történetre nézve alig találunk valamit benne, a művelődéstörténeti anyag bennünket szintén nem érdekel. De ki kell emelnünk azt, hogy a pápai kancelláriai praxisra rendkívül fontos anyagot rejtenek e regesták magukban, az ügymenetre, a supplicatiók és regestákra nézve majd minden lapon találunk érdekes adatokat. Az egész munka használatát a mintaszerűen szerkesztett hely- és névmutató nagyban elősegíti.

Közvetlenül hazai kutatóink a porosz intézet e kiadványából sok hasznot nem fognak húzni, legalább történészeink nem. Annál többet nyernek a diplomatikával foglalkozók, közvetve azonban a vatikáni levéltárban kutató historikusaink is nagy hasznát veendik a munka bevezetésének, mert a vatikáni levéltár szövevényes tömkelegének legalább a középkori történet felőlelő anyagának nagy részére utbaigazítást kapnak. Addig is, míg a történeti irodalom a vatikáni levéltár egész anyagát felőlelő, utmutató kézikönyvvel gyarapodik, be kell érünk azzal, a mit egyes ily alkalmilag kiadott munkák nyújtanak.

Áldásy A.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philologiai Közlöny XXI. évfolyama VI—VII. füzetében** (1897 június—július) *Bleyer* Jakab befejezi a magyar vonatkozású német történeti népénekeket tárgyzó dolgozatát; a szakirodalom rovatában *Kardos* Albert a *Heinrich Gusztáv* által szerkesztett *Régi Magyar Könyvtár I—IV.* kötetét ismerteti. A füzetet *Hellebrant* Arpádnak a magyar filologiai irodalom 1896. évi termékeiről összeállított pontos és kimerítő bibliografiai repertoriuma zárja be.

Az **Erdélyi Múzeum XIV. kötetének VI. füzetében** (1897 június 15.) *dr. Ferenczi* Zoltán a kolozsvári r. kath. liczeum egy jezsuita-dramákat tartalmazó kódexét ismerteti. A különfélék rovatában *Koss* József zalahnai főbányahivatali főnök a folyóirat *Pusztuló bányászati levéltár* című korábbi közleményére válaszolva, megnyugtató felvilágosítást ad a zalahnai bánya-hivatali levéltárának sorsa felől. Ugyane füzet hozza *dr. Ferenczi* Zoltán jelentését az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárának 1896. évi állapotáról. — A **VII. füzetben** (1897 szept. 15.) *dr. Magyar* Károly a báró